

STADSBYGGNADSKONTORET

PLANAVDELNINGEN

Per Anders Olsson

Tfn 08-508 272 93

UTSTÄLLNINGSLÅTÅNDE

DNR 2010-16279-54

SID 1 (22)

2013-09-20

Utställningsutlåtande

Detaljplan för del av fastigheten Västberga 1:1, område vid kv Månstenen i stadsdelen Solberga i Stockholm, Dp 2010-16279-54

Innehåll

Sammanfattning	1
Bakgrund	2
Förslagets syfte och huvuddrag	2
Utställning	2
Synpunkter inkomna under utställning	2
Remissinstanser	2
Besvärberättigade	3
Övriga	5
Synpunkter inkomna under samråd och utställning som ej tillgodosetts. I	15
Stadsbyggnadskontorets ställningstagande	15
Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande	22

Sammanfattning

Planen syftar till att möjliggöra tre nya bostadshus i form av lamellhus längs Kristallvägen och Diamantbacken. Husen är i fyra våningar och inrymmer totalt ca 60 lägenheter. Planförslaget ställdes ut 2013-07-10 – 2013-08-21. Under utställningen har 50 yttranden inkommit av vilka några har flera namnunderskrifter. Flertalet remissinstanser har ingen erinran mot planförslaget Trafikverket har synpunkter gällande buller och partikelhalter. De flesta sakägare och övriga boende som framfört synpunkter anser att planarbetet bör avbrytas med motiveringen att Solbergaskogen besitter stora ekologiska värden och att de som nyttjar skogen inte längre kan ta sig in. De boende har även synpunkter kring buller och partikelhalter. Naturskyddsföreningen har granskat luftkvalitetsutredningen och anser att den innehåller avgörande brister. Stadsbyggnadskontoret bedömer att ett genomförande av detaljplanen inte leder till sådana negativa konsekvenser för Solbergaskogen och de boende att planarbetet måste avbrytas. Riktlinjerna för bullernivåer kan klaras och partikelhalterna ligger under högsta tillåtna värden enligt miljökvalitetsnormerna.

Inkomna synpunkter föranleder inga ändringar av förslaget, däremot sker en revidering av luftkvalitetutredningen.

Kontoret föreslår att förslaget till detaljplan godkänns och översänds till kommunfullmäktige för antagande.

Bakgrund

Förslagets syfte och huvuddrag

Detaljplanen syftar till att möjliggöra tre nya bostadshus i form av lamellhus längs Kristallvägen och Diamantbacken. Lamellhusen är i fyra våningar och innefattar totalt ca 60 lägenheter. För att anpassa den planerade bebyggelsen till områdets 1950-talskaraktär, med hus i park, ska bebyggelsens skala, höjd, material och färgsättning harmoniera med omkringliggande bebyggelse.

Husen har placerats för att bevara så mycket naturmark som möjligt. I korsningen Diamantbacken/Kristallvägen finns ett värdefullt naturmarksparti som bevaras, och som hyser ekologiska värden. Vid Kristallvägen lämnas ett mellanrum i bebyggelsen som planläggs som natur. Dels för att ge allmänt tillträde till skogen, och dels för att fungera som inspektionsväg till kraftstationen.

Två parkeringsgarage inrymmande totalt 47 platser placeras under den föreslagna bebyggelsen, vilket motsvarar ett parkeringstal på 0,8. I södra delen av planområdet finns idag en parkeringsplats som tillhör fastigheten Månstenen 1, och som i gällande detaljplan är planlagd som park. I föreliggande planförslag planläggs området för bostadsändamål för att bekräfta befintlig användning, parkering.

Utställning

Aktuell detaljplan ställdes ut under perioden 2013-07-10 – 2013-08-21. Information skickades ut enligt sändlista till remissinstanser, berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen samt andra intressenter som under samrådet skriftligen framfört synpunkter. Övriga informerades genom annons i Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet 2013-07-10. Planförslaget visades i Tekniska Nämndhuset, på Medborgarkontoret, Älvsjö stationsplan 11 i Älvsjö samt på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se/detaljplaner.

Synpunkter inkomna under utställning

Nedan redovisas en sammanfattning av de synpunkter som inkom under utställningen. Yttrandena i sin helhet finns att ta del av i planakten.

Remissinstanser

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har inga kvarstående synpunkter på planförslaget och avser därför inte att översända något yttrande över utställningsförslaget.

AB Fortum Värme samägt med Stockholms stad

Ingen erinran.

Trafikverket

Trafikverket hänvisar till samrådsyttrandet avseende bullerpåverkan i planområdet. Trafikverket står fast vid att de riktvärden som finns för trafikbuller och som anges i regeringens proposition 1996/97:53 ska följas vid planering av ny bebyggelse för att uppnå en god boendemiljö.

Trafikverket anser att det oavsett användningsområde ska säkerställas att tillgången till god luftkvalitet kan erhållas. Utredningen bör kompletteras med prognostiserade halter för minst år 2030 då trafiken på E4/E20 väntas uppgå till

ca 160 000 fordon. Trafikverket vill även betona vikten av att utreda om riksdagens preciseringar av miljökvalitetsmålen kan klaras till år 2020.

Dygnsmedelvärden för partiklar, PM₁₀, och kvävedioxid är svårast att uppnå och är därför av särskild betydelse att uppmärksamma. Luftkvalitetsutredningen bör kompletteras med dessa resultat. Beräkningen att antalet bilar med dubbdäck ska minska är ett antagande och Trafikverket tycker att detta ska göras med försiktighet då det inte finns några indikationer på om eller när det kommer förbud eller restriktioner mot dubbdäck.

Trafikverket är positivt till att planen reglerar att tilluften för ventilation tas från gårdsfasaden. Det är motsägelsefullt att tillåta entréer vid Diamantbacken för att tillföra mer liv till gaturummet samtidigt som man inte vill uppmuntra stadigvarande vistelse här på grund av höga partikelhalter. Trafikverket rekommenderar ett tillägg till planbestämmelserna om hur förgårdsmarken ska utformas.

Besvärsberättigade

Följande besvärsberättigade har lämnat in nedanstående text:

Agnetha Cederroth, Rubinvägen 2

Jan Lönn, Rubinvägen 4

Inga-Lilla Grahn Lönn, Rubinvägen 4

Ingegerd Hector, Rubinvägen 4

Mariam Elonzzani, Rubinvägen 4

Mikaela Joelsson, Rubinvägen 8

Roland Olsson, Rubinvägen 11

Karin Venström, Rubinvägen 30

Kristian Froelich, Rubinvägen 30

Maria Moberg, Kristallvägen 10

Anita Vikander, Kristallvägen 33

Rigüey Barraza Mendoza, Kristallvägen 45

Göran Erson, Kristallvägen 53

Britt Lundqvist, Kristallvägen 64

Följande övriga har lämnat in nedanstående text:

Lokala hyresgästföreningen Kristallskon

Cecilia Ylvén, Kristallvägen 105

Anja Qvarforth och Helene Jahnsen, Solberga ängsväg 15

Anna-Lena Edman-Ylvén, Brunskog

Anders Roxby och Gunilla Roxby Cromvall, Kristallvägen 1

Anneli Blomberg, Brudkronevägen 23

Patric Bohlin, Stövelvägen 20

Kia och Tony Lundqvist, Klackvägen 31

Millan Lundqvist, Kristallvägen 1

Yvonne Edkvist, Rubinvägen 18

Alexander Mood, Vänsterpartiet i Älvsjö-Hägersten

Jan Signarson, postadress okänd

Bygg inte i kvarteret Månstenen utan bevara Solbergaskogen som en urskog. Solbergaskogen består av orörd urskog vars natur- och upplevelsevärden är omistliga för befolkningen i närområdet. Skogen är en källa till rekreation och ökad livskvalitet för många människor som valt att bo i Solberga. Många på-

börjar sina promenader i denna del av skogen på den plats vid Diamantbacken där ett hus föreslås placeras. Idag kan man promenera i skogen i över en timme och även gå upp på berget för att avnjuta den fina utsikten.

Inom området växer många värdefulla träd och ett antal rödlistade arter finns på de mycket gamla träd som kommer fällas. I området finns oersättliga stora ekar som är viktiga för eklevande arter som behöver äldre träd för att överleva.

Träden och skogens grönska tar emot och renar avgaser från E4/E20. Det saknas en prognos för hur luftkvaliteten påverkas om byggnationen blir av. Hus renar inte avgaser, det gör däremot grönska. Denna del av skogen är den som först tar emot avgaserna från motorvägen och därför växer det lavar i den inre delen av skogen. Byggnationen hotar därför hela skogens flora och fauna. Miljöförvaltningen har i tidigare planärenden sagt att miljögifterna inom området är så hälsovådliga att byggnationen inte bör ske. Relevanta uppgifter om luftkvaliteten i området saknas i ärendet.

Träden och grönskan dämpar trafikbullret. Bullret ligger idag som en matta över området och är betydligt över den norm som finns. Forskning visar att buller kan orsaka sjukdomar. Det saknas en analys över hur bullret kommer att sprida sig mot befintliga bostäder i området om byggnationen blir av.

Den föreslagna byggnationen gör att boende, besökare och vilda djur stängs ute från denna del av skogen. Grodor och salamandrar har en leklokal inom planområdet, som sannolikt kommer tömmas på vatten om byggnationen blir av.

Boende utestängs från området och dess fornminnen (jättegrytor). Topografin gör att det endast är möjligt för människor och djur att gå in i skogen där de nya huskropparna nu föreslås. Den enda ingång till skogen som finns i planförslaget ligger mellan hus med bostadsrätter och kommer att upplevas som deras privata tomtmark.

Argumentationen att den aktuella marken redan är ianspråktagen är en skandal utan dess like. Det finns ett avtal med företaget Oden om att de ska återställa marken efter arbetet med bergtunneln, men detta har inte skett, trots påpekanden från såväl boende som Älvsjö SDF. Det har skickats flera skrivelser till stadsbyggnadskontoret med begäran om att området ska återställas. Svaret från stadsbyggnadskontoret var att de glömt denna fråga och att avsyning av marken skett enligt avtalet. För ett år sedan lovades att marken skulle återställas och en tjänsteman tillsattes. Stadsbyggnadskontoret har i stället blundat för att "någon" lagt på en sandblandad jord som dödat den växtlighet som fanns på platsen även efter bergtunnelns anläggning. Det är dock fortfarande möjligt att återställa marken om det sker på naturens villkor.

Att bygga i kvarteret Månstenen är att tillgodose ett litet särintresse för de 61 bostadsrättsinnehavare som kommer att bo där. Detta innebär att ett fåtal personer prioriteras av staden jämfört med de tusentals personer som behöver denna skog för rekreation mm.

Att bygga i kvarteret Månstenen är inte att bygga kollektivtrafiknära. I tjänstemannautlåtet utgår man från fågelvägen till Älvsjö station eller Telefonplan. Det är också anmärkningsvärt att man anlägger en så stor del parkering per bostad.

Kvarteret Månstenen ligger inte i det stråk som finns planlagt i ÖP99 eller i den nya promenadstaden, det ligger i en naturmark som skall bevaras.

I handlingarna står att den plan som finns från år 2005 inte längre gäller då den är en mandatperiod gammal. När och var togs detta beslut inom Stockholms stad? Det stråk som är planlagt är området runt Älvsjö station samt ett stråk som går längre österut än kvarteret Månstenen. Planen strider således mot de översiktsplaner som Stockholms stads kommunfullmäktige antagit.

Det är märkligt att exploaterings- och stadsbyggnadsnämnden börjar planera för byggnation utanför det område som sedan tidigare utsetts som exploateringsområde efter det att elledningen lagts i bergtunnel. Varför inleder inte dessa nämnder exploatering som inryms inom gällande översiktsplaner? Ur ett barns perspektiv är förslaget en katastrof för de barn som redan bor i området. Både yngre och äldre barn behöver få leka där de bor.

Gun-Britt Hansson, Kristallvägen 36

Hanssons yttrande innehåller i stort detsamma som yttrandet ovan. Utöver detta framförs följande:

Byggplanerna är en skandal från början till slut och handlar om en byggdesperation som i hela kedjan består av oegentligheter och mygel. Solberga är redan hårt exploaterat med många genomförda nybyggen. Det är därför viktigt att bevara den gröna "lunga" som skogen utgör.

Solbergaskogen är en urskog och utgör en unik miljö. Det är ont om gammal skog i direkt närhet till staden. Här finns ett rikt djurliv med rådjur, hare, igelkott, räv och olika fågelarter. I kärren, bl a där bygget planeras, leker grodor och salamandrar på våren. Hansson förstår inte envisheten och respektlösheten när det gäller att bygga i Solbergaskogen. Det handlar om tre lamellhus mot en viktig del av en urskog.

Hansson frågar sig var tanken finns när man säger att man vill "bygga kollektivtrafiknära". Området är redan idag tätt trafikerat, vilket inte blir bättre av att man planerar för fler parkeringar per bostad. Bättre då att satsa på tätare buss- trafik så att fler personer kan ta sig till tunnelbanan. Området är inte kollektivtrafiknära om man inte har vingar.

Hansson frågar sig även varför stadsbyggnadskontoret låter remisstiden löpa över den "värsta" semestertiden.

Övriga

Laila Eliasson, Kristallvägen 75

Eliasson protesterar å det grövsta mot byggnationen i kvarteret Månstenen. Hon har gått runt i sin närmiljö och sett skövlingen av träd och mera väntar hon sig att det blir. Risken för att ta död på en urskog så nära citykärnan är alldeles för stor, för ett så litet antal som 61 lägenheter. Eliasson har läst många andra protester angående detta och håller fullständigt med om vad hennes medmänniskor skrivit.

Pernilla Nord, Safirgränd 32

Nord ställer sig tveksamt till förslaget. Delar av Solbergaskogen kommer att tas i anspråk. Skogen har många unika växt- och djurarter som kommer att drabbas, och kanske riskera att försvinna för all framtid. Solbergaskogen är i sin helhet värd att bevaras och ska inte naggas i kanten. Skogen är ett skydd för de boende i Solberga genom att minska luftföroreningar och buller från E4/E20. Nord befarar att boendemiljön kommer att försämrast.

Trafiken kommer att öka i ett område som redan är hårt belastat av trafik. Även kollektivtrafiken är hårt belastad. Trafiken, särskilt kollektivtrafiken, på Folkparksvägen är redan drabbad av det pågående bygget av dubbla cykelbanor. Även om ett parkeringsgarage byggs riskerar parkeringssituationen, som redan är katastrofal, att förvärras med fler bilar. Det har redan byggts en hel del nya bostäder i Solberga, och gränsen för vad Solberga tål är redan nådd.

Magnus Lundgren, Camilla Johansson Lundgren, Sandalmakarbacken 9

Det föreslagna kvarteret Månstenen är ett ingrepp i den ömtåliga Solbergaskogen. Att uppföra detta innebär inte bara att man tillgodoser ett fåtal bostadsrättsinnehavares särintressen på bekostnad av de flera tusen personer som frekvent utnyttjar Solbergaskogen för rekreation, det innebär också att Stockholms stad agerar i motsatt riktning mot EU:s direktiv om luftkvalitet. I maj 2011 dömdes Sverige av EU domstolen för att ha inte ha hållit luftkvalitetsnormerna 2005 – 2007 och nu två år senare hotar EU med ytterligare böter. Sett utifrån detta är uppförandet av kvarteret Månstenen i Solbergaskogens utkant en mycket dålig idé. De hus som planeras kommer inte att rena några avgaser från E4 och E20 men det gördäremot Solbergaskogen, och just det parti av skogen som kommer att bli motorsågarnas rov är också den del av Solbergaskogen som först tar emot avgaserna, och därmed gör det möjligt för lava att växa i de inre delarna av skogen. Trots PBL:s bestämmelser saknas relevanta uppgifter om luftkvaliteten i området och någon prognos över försämrad luftkvalitet som konsekvens av det planerade bygget har inte presenterats. Dessutom har miljöförvaltningen i tidigare planärenden i närområdet framfört att miljön i närheten av E4/E20 är så hälsovådlig att byggnation inte ska ske där.

Förutom att rena avgaserna från E4/E20 bidrar också Solbergaskogen till att dämpa det kraftiga buller som trafiken därifrån sprider. Det är idag genom forskning känt att buller åsamkar allvarlig ohälsa, trots det saknas i ärendet en analys över hur bullret kommer att sprida sig mot befintliga bostäder i närområdet om de planerade husen byggs.

I det aktuella området växer många värdefulla träd och annan grönska. I handlingarna framgår det att det inom planområdet finns rödlistade arter på träd som är mycket gamla och som kommer att fällas om byggnationen blir av. Här växer också stora ekar som är viktiga ersättningsträd för eklevande arter som behöver äldre träd för att fortleva. Dessa träd kan aldrig ersättas om de fälls. Solbergaskogens värdefulla naturmark utgörs av hittills orörd urskog vars natur och upplevelsevärden är omistliga för befolkningen i Solberga och i närområdet – eller annorlunda uttryckt skogen är en ovärderlig källa till rekreation som ger dess besökare utökad livskvalitet, men den föreslagna byggnationen hotar hela skogens fauna och flora.

Själva beredningen av ärendet har varit tveksam där man bl.a. gått emot Älvsjö SDN och beslutat att anvisa mark som man lovat att återställa med motiveringen att marken blivit ianspråktagen. Ännu mer underligt blir detta i ljuset av att byggprojektet enligt (M) är en del av finansieringen av det tunnelbygge i vilket man lovade att återställa den del av Solbergaskogen man gjorde inverkan på. Det är märkligt att man på Stadsbyggnadskontoret kunde anse programmet för Solberga som överspelat då man i detta poängterade Solbergaskogens betydelse som stadsdelens enda större närrekreationsområde, och att det därför var viktigt att en utbyggnad av Solberga inte skulle påverka Solbergaskogen. När togs detta beslut att anse ovan nämnda program som överspelat?

Kv Månstenen ligger inte i det stråk som finns planlagt i den tidigare ÖP99 eller i den nya Promenadstaden, det ligger i en naturmark som också ska bevaras som sådan. Planerna att bygga i Solbergaskogen strider således mot såväl nuvarande som tidigare antagna översiktsplaner för Stockholms stad. Riv upp planerna på kvarteret Månstenen och skydda Solbergaskogen för framtida exploatering genom att göra detta till ett naturskyddsområde.

Svenska Turistföreningen (STF)

STF avvisar detaljplanen som helhet. Detaljplanen berör direkt Solbergaskogen, som är ett av stadens få kvarvarande stora grönområden i närförort, av mycket stor betydelse för natur-, rekreation och friluftsliv m.m. Flertalet boende i närområdena och flera betydelsefulla organisationer är mycket tydligt emot en exploatering.

STF anser det är upprörande att staden så provocativt knaprar av Solbergaskogen och fullt medvetet går förbi tidigare ställningstaganden vad gäller detta område och andra större grönområdens stora betydelse. STF anser att stadsbyggnadskontoret och exploateringskontoret nu istället ska övergå till att bilda ett kommunalt naturreservat av Solbergaskogen.

Solbergaskogen uppfyller alla krav man kan ställa på ett tätortsnära naturreservat. STF upplyser stadsbyggnadskontoret om att miljöbalken inte har något storlekskrav på ett reservat, som planförfattarna märkligen tycks tro. STF önskar att Solbergaskogen görs om till naturreservat och önskar ett besked om att stadsbyggnadskontoret startar reservatsarbetet.

Socialdemokraterna i Älvsjö stadsdelsnämnd

Solbergaskogen är en skog av starkt skyddsvärd karaktär. Den är i dag en oas, en källa till glädje och rekreation för många. Inte bara för de boende i Solberga utan också för många andra som bor och arbetar i Älvsjö, eller som kommer mer långväga ifrån för att njuta av stillhet, växtligheten och djur- och fågellivet. Solbergaskogen är värd att skyddas från alla former av bebyggelse. Skogen är mycket värdefull som rekreationsområde, men också som grön lunga i en storstad som i flera sammanhang arbetar för ett bättre klimat.

Bland de boende i Solberga finns ett mycket starkt motstånd mot att bebyggelse planeras ske i skogen, likaså inom olika föreningar. Genom att bygga i kvarteret Månstenen tillgodoses 61 bostadsrättsinnehavare. Ett litet fåtal personer prioriteras av staden jämfört med de tusentals personer som behöver skogen för rekreation, motion, naturupplevelser, m.m. Det ligger enligt vår mening inte i stadens uppgift att på det sättet tillgodose ett särintresse.

Det finns dessutom gott om mark som frigjordes på andra ställen i stadsdelen utmed den gamla luftledningen när den lades i bergtunnel. Mark som ligger närmare kollektivtrafiken, ligger längre bort från bullrande Essingeleden, som ligger närmare skolor och annan service och som vid bebyggelse inte inkräktar på andra människors möjligheter till naturen.

Husen i Månstenen placeras så att de effektivt stänger möjligheten att gå in i skogen den vägen. Det är mycket olyckligt eftersom många går in i skogen ifrån det hållet. Stadsdelsnämnden planerar anordna ett hundrastområde i den delen av skogen som berörs. Handlingarna talar om en entré till skogen men eftersom det planeras bostadsrätter kommer många att uppleva att omgivningarna kring husen är privat tomtmark vilket även mentalt försvårar tillträdet till skogen. Att bygga i Månstenen innebär i praktiken att en viktig ingång till Solbergaskogen och till det planerade hundrastområdet försvinner.

I handlingarna står att denna mark redan är ianspråktagen. De är en ren skandal att påstå detta. Marken har inte blivit återställd efter kraftledningstunneln blivit färdig. Att inte iordningställa marken efter arbetet är ett svek mot medborgarna och inte ett skäl att ta marken i anspråk för bebyggelse, eller påstå att den är ianspråktagen. Enligt avtal skulle marken iordningställas men detta har inte skett, trots flera påpekanden. Istället för att göra i ordning och återställa marken har sandblandad jord lagts ut i området, vilket dödat den naturliga växtligheten. Naturligtvis går det att återställa marken även nu på naturens villkor om viljan att uppfylla ingångna avtal finns.

Att bygga i Månstenen är inte att bygga nära kollektivtrafiken. Det innebär ett utökat tryck av biltrafik på de redan hårt belastade smågatorna. Det är redan ett stort bullerproblem från biltrafiken på Essingeleden. Skogen utgör ett skydd mot bullret för den bebyggelse som finns idag och skogen som bullerskyddande barriär talar ytterligare för att all mark ska återställas i det skick de var före arbetena med bergtunneln. I handlingarna finns inte någon analys överhuvudtaget om hur buller eller klimat försämras/förändras efter byggnationen. I tidigare planärenden har miljöförvaltningen uttalat att miljögifterna inom området är så hälsovådliga att byggnation inte ska ske. Trots plan- och bygglagens bestämmelser saknas relevanta uppgifter i ärendet över luftkvaliteten i området.

Kvarteret Månstenen ligger inte i det stråk som finns planlagt i ÖP 99 eller i den nya promenadstaden. Kvarteret ligger i en naturmark som ska bevaras som detta. I handlingarna står att den plan som finns från år 2005 inte längre gäller då den är en mandatperiod gammal. De undrar var och när detta beslut togs av Stockholms stad? Uppenbarligen strider denna plan mot de översiktsplaner som antagits av Stockholms stads kommunfullmäktige.

I samband med att exploateringskontoret 2010 föreslog markanvisning i naturområdet kvarteret Månstenen undertecknade samtliga dåvarande partier i Älvsjö Stadsdelsnämnd, utom ett, ett brev där man i stor enighet uttryckte sin vilja att Solbergaskogen bör skyddas från all ytterligare exploatering. Vårt förslag till beslut är att helt avvisa planerna på byggnation i Solbergaskogen i kvarteret Månstenen.

Mimmi Fritiofzon, Solberga Ängsväg 15

Murat Akkoyun, Solberga Ängsväg 15

Malin Hammarström, Kristallvägen 9

Bengt Sandberg och Majvi Andersson, Stövelvägen 17

Yttrandet innehåller i stort sett detsamma som Socialdemokraterna i Älvsjö stadsdelsnämnds yttrande ovan.

Ylva Ekdahl, Solberga Ängsväg 12

Stefan Ekdahl, Solberga Ängsväg 12

Yttrandet innehåller i stort sett detsamma som Socialdemokraterna i Älvsjö stadsdelsnämnds yttrande ovan.

Göran Schüsseleder och Emelie Roxby Schüsseleder, Klackvägen 12

Det finns många välgrundade argument till att byggplanerna för kvarteret Månstenen i utkanten av Solbergaskogens norra del omedelbart bör avbrytas. Trots detta fortsätts planeringen. Vad som prioriteras i detta ärende blir då mycket märkligt. Det är vare sig skogen eller de som redan bor i dess närhet och/eller de som idag nyttjar den som prioriteras, utan ynka 60 nya lägenhetsinnehavare.

Det är märkligt att någon kan vilja stå bakom denna prioriteringspolitik och ta ansvar för dess konsekvenser i framtiden.

Placeringen av de nya lägenheterna innebär att en mur mot skogen bildas. Enligt planförslaget kommer det att finnas endast en ingång, via en entré mellan de föreslagna byggnaderna och då dessa kommer att bestå av bostadsrätter blir upplevelsen att detta är privat tomtmark. Många väljer idag att påbörja sin promenad genom denna del av skogen. Detta kommer då inte längre att bli möjligt. Många barn leker även här och kommer in i skogen genom en välanvänd stig. En av oss gjorde det själv som barn. Ur barnperspektiv är det en katastrof för de barn som redan bor i området att då inte få tillgång till denna del av skogen, utan att behöva ta sig längre bort. Detta innebär med stor sannolikhet att barnen inte kommer att ges samma möjlighet till skogen, då föräldrar inte gärna släpper iväg sina barn allt för långt bort utom synhåll. Att vilja prioritera barn och deras lek borde vara en självklarhet då barn behöver ges möjlighet att få leka där de bor. Även de vilda djuren som vistas i denna del av skogen och har denna del som naturlig passage blir undanskuffade. Vare sig skogens besökare i form av vuxna, barn eller djur prioriteras därmed i detta planförslag.

Solbergaskogens värdefulla naturmark består av en urskog som idag är helt orörd. Solbergaskogens höga naturvärden tillför massor av ekotjänster som kompenserar vårt leverne genom att exempelvis vatten renas och koldioxidhalter i luften reduceras. Här växer många värdefulla träd och annan grönska, som t ex rödlistade arter på mycket gamla träd som kommer att fällas om byggnationen blir av. Det växer även stora ekar som är viktiga ersättningsträd för eklevandearter som behöver äldre träd för att fortleva. Dessa träd kan aldrig ersättas om de fälls.

Grönska renar avgaser, det gör däremot inte hus och denna del av Solbergaskogen är också den del som först tar emot avgaserna från motorvägen. Trots detta saknas en analys av hur bullret kommer att sprida sig mot befintliga bostäder i närområdet, om de planerade huskropparna byggs. Trots plan- och bygglagens bestämmelser saknas i ärendet även uppgifter om luftkvaliteten i området. Och detta trots att miljöförvaltningen i tidigare planärenden sagt att miljögifterna inom området är så hälsovådliga så att byggnation inte ska ske.

Kvarteret Månstenen ligger i en naturmark och ska därför bevaras som detta. Det ligger inte i det stråk som finns planlagt i ÖP 99 eller i den nya promenadstaden. Denna plan strider således mot de översiktsplaner som Stockholms stads kommunfullmäktige har antagit. I handlingarna står det även att den plan som finns från år 2005 inte längre gäller då den är en mandatperiod gammal.

I samband med att arbetet för att gräva ned en kraftledning utlovades på denna anvisade plats varsam hantering i området och att naturskador skulle kompenseras så långt det var möjligt. Trots påtryckningar från olika håll är detta fortfarande inte gjort.

Att bygga i kvarteret Månstenen är inte att bygga kollektivtrafiknära. Det är redan idag mycket svårt för de boende att få plats på bussarna i rusningstrafik. Solberga får idag knappt plats med sig själv längre. Prioritera inte ynka 60 lägenheter på bekostnad av den viktiga skogens funktioner och värde.

Magnus Knutson, medborgare i Solberga

Melker, Max, Tim och deras husse promenerar varje dag i Solbergaskogen. En pärla av frisk natur mitt inne i Stockholm. Visserligen har hundarna tilldelats

ett mindre område där de får gå fria, men skogen är fin. Men nu ska alltså detta fria område stympas. För vad? Jo hus. Måste verkligen ett stycke fin natur byggas? Naturligtvis inte. Stoppa denna idioti!

Maria Herngren, Solberga Ängsväg 19

Den lilla Solbergaskogen är en skog av starkt skyddsvärd karaktär. Den är i dag en oas, en källa till glädje och rekreation för många. Inte bara för de boende i Solberga utan också för många andra som bor och arbetar i Älvsjö, eller som kommer mer långväga ifrån för att njuta av stillhet, växtligheten och djur- och fågellivet. Solbergaskogen är värd att skyddas från alla former av bebyggelse. Skogen är mycket värdefull som rekreativsområde, men också som grön lunga i en storstad som i flera sammanhang arbetar för ett bättre klimat.

Det finns gott om mark som frigjordes på andra ställen i stadsdelen Solberga utmed den gamla luftledningen när den förlades i bergtunnel som passar betydligt bättre för bebyggelse. Mark som ligger närmare kollektivtrafiken, ligger längre bort från bullrande Essingeleden, som ligger närmare skolor och annan service och som vid bebyggelse inte inkräktar på andra människors möjligheter till naturen.

Husen placeras så att de effektivt stänger möjligheten att gå in i skogen den vägen. Något som är mycket olyckligt eftersom det är många som går in i skogen från detta håll. Handlingarna talar om en entré till skogen men eftersom det planeras bostadsrätter kommer många att uppleva att omgivningarna kring husen är privat tomtmark vilket även mentalt försvårar tillträdet till skogen. Att bygga i Månstenen innebär i praktiken att en viktig ingång till Solbergaskogen, och till det planerade hundrastområdet, försvinner.

Solbergaskogen finns nära och i ett område som har det svårast med utanförskap, barnfattigdom, ungdomsbråk osv i Älvsjö, vilket många kanske märkt av än mer denna sommar men som de boende i denna del av Älvsjö tampats med i många år. Denna del av Älvsjö är den som måste satsas på framöver, på ett helt annat sätt. Här behövs en stor satsning, inte fler försämringar, kan Herngren säga som boende och nattvandrare under många kvällar och nätter denna sommar.

Nina Hjerpe m.fl. (totalt 8 underskrifter), Sturevägen 5

Det är viktigt att bevara detta område i sin helhet med alla vackra träd och övrig naturmark. Området behövs för livsglädjen, trivseln och syrets skull, vilket påverkar alla som promenerar och vistas där. Även djuren blir påverkade.

Daniel Berggren, Solberga

Leo Ngaosuvan, Solberga

Bygg inte i kvarteret Månstenen! Bevara Solbergaskogen.

Jorvi Bernal Joneken, Hägersten

Bebygg inte kvarteret Månstenen. Bevara den fantastiska Solbergaskogen, en av de få platser inne i Stockholm med frisk natur. Bernal Jonekens dotter och hennes vänner, förskola och han själv åker ofta till den fina skogen för att titta på djur och natur. Bernal Joneken arbetar själv på en förskola i Aspudden vet hur otroligt svårt det är att hitta gräsplättar och skogar att ta barn till för att lära dem om djur och natur. Hur ska vi kunna ge barnen den naturupplevelse som vi själva en gång i tiden fick då det faktiskt fanns kvar skogar och gräsområden i Stockholm?

Andreas Lind, Hägersten

Lind lever och frodas i dolda förorten Solberga. Det har framkommit till Lind att hans skog ska exploateras, och som intresserad av bostadsfrågor så blir det ännu mer bedrövligt då han får höra att detta sker trots att det finns mark närmare kollektivtrafiken att bygga på. Varför skapa något som mest bara kommer vara en nagel i deras ögon helt i onödan? Hoppas ni tänker om, för det ligger väl i ert intresse att de som redan bor där tycker att våra företrädare vill oss väl. Det är väl ändå val snart?!

Anette Wenerskog

Wenerskog är småbarnsförälder och bor nära Solbergaskogen, och är lycklig som bor så nära en fin skog. Wenerskog protesterar mot det planerade bygget vid kv Månstenen. Solbergaskogen är en grön oas som är viktig att bevara.

Monica Strömberg

Strömberg är mot all form av utbyggnad i skogen i Solberga bakom Kristallvägen. Området här är omgivet av stora trafikleder och de behöver ha kvar de små skogsområden som finns.

Naturskyddsföreningen

Älvsjö Miljöråd (Arbetsgruppen för Långbrogårdsparken, Långbro Villaförening, Långsjö Fastighetsägareförening, Herrängens Villaägarförening)

Sammanfattning

- Föreslagen detaljplan avstyrks, att bygga i tätortsnära skogar med höga natur- och rekreativsvärden som Solbergaskogen är dålig stadsplanering
- Luftkvalitetsutredningen har granskats och har visat sig innehålla avgörande brister och det finns dessutom starka skäl att anta att miljö kvalitetsnormerna överskrids, eller riskerar att överskridas
- Luftkvalitetsutredningen måste göras om
- Med dagens vetenskapliga belägg är det skadligt för människors hälsa att bygga nya bostäder i miljöer som både har dålig luft och är bullerstörda.
- Att den Gröna Promenadstaden klassar Solbergaskogen och således planområdet som "ett särskilt betydelsefullt område" nämns inte
- Det finns ännu oklarheter i konsekvensbeskrivningen
- Detaljplanen bryter mot Miljöbalken och Plan- och bygglagen samt kommunala och nationella miljömål
- Frågan om grönkompensation bör utredas vidare, att inte koppla ihop exploateringar med åtgärdsplanen för Solbergaskogen har fördelar

Kommentarer till samrådsredogörelsen

Stadsbyggnadskontorets (SBK) ställningstagande om "Allmänt om förslaget och utvecklingen" tar upp översiktsplanen – både ÖP99 och ÖP 2010. Man noterar att SBK medger att planförslaget inte överensstämmer med ÖP99. I Start-PM för kv. Månstenen skrev SBK gällande ÖP99 att "projektet är i enlighet med strategin Bygg staden inåt", alltså gavs felaktig information gällande ÖP99 i ett tidigt skede av planförslaget. SBK:s kommentar om ÖP 2010 anser föreningarna vara klart bristfällig då kontoret bara redovisar det som stödjer en byggnation. ÖP 2010 beskriver att naturområden som Solbergaskogen inte ska exploateras. Solbergaskogen med alla dess beståndsdelar av biotoper ingår dels i stadens ekologiska infrastruktur, dels utgör Solbergaskogen spridningszon åt olika riktningar, dels är Solbergaskogen en buffertzona för många arter och dels utgör Solbergaskogen ett kärnområde enligt den Gröna Promenadstadens karta.

ÖP 2010 anger att *Den ekologiska infrastrukturens kvaliteter och samband, i form av kärnområden, spridningszoner och buffertzoner ska värnas och utvecklas så att stockholmarnas behov av en upplevelserik rekreation inte äventyras eller att omistliga ekologiska värden går förlorade*. Ovan nämnda citat kan appliceras på Solbergaskogen och planområdet. SBK nämner inte detta. Det SBK stödjer sig på är ”främja en levande stadsmiljö i hela staden”. Detta ger ett svagt stöd för byggnation då detta är en mening som kan tillämpas överallt.

SBK:s ställningstagande om ”Parker och grönområden” tar upp privatisering av mark kring husen. Föreningarna förstår uppfattningen från olika yttranden att den ingång som finns mellan föreslagna hus kommer att upplevas som privat. Att SBK svarar med att *Solbergaskogen och annan allmänhet även i fortsättningen kommer att ha fullt tillträde till skogen via inspektionsvägen* är inte fel, men det handlar inte om faktiskt tillträde utan upplevt tillträde.

SBK:s ställningstagande om ”Miljö- och klimataspekter” tar bl.a. upp den kompletterande konsekvensanalysen. Att SBK beaktat ett antal av de synpunkter som Stockholms Naturskyddsförening framförde gällande konsekvensanalysen är positivt. Att Solbergaskogen inom berört planområde faktiskt har betydelse för spridningssambandet österut framgår dock inte, vilket borde ha framgått. Att konsekvensanalysen har förtydligat spridningssambanden för barrskogslevande arter kan föreningen därför bara delvis hålla med om.

Om SBK:s kommentar gällande naturreservat vill föreningarna påtala att naturreservat i Solbergaskogen är fullt realistiskt. Solbergaskogen har både de naturvärden och de kvaliteter för friluftsliv som krävs i Miljöbalken för att ett naturreservat ska kunna motiveras. Föreningarna vill nämna att det under en längre tid funnits med rekommendationer i kommunens olika Miljöprogram om vad som bör finnas med för att ett område ska kunna skyddas enligt Miljöbalken. Solbergaskogen har uppfyllt dessa rekommendationer. Nuvarande Miljöprogram skriver mer översiktligt att ”områden med högt värde skyddas” t ex med skyddsinstrument i miljöbalken alltså naturreservat. Även här faller Solbergaskogen in under Miljöprogrammets skrivning då denna skog har ”högt värde” både ekologiskt, socialt och kulturellt. SBK borde i samrådsredogörelsen även ha tagit upp det som talar för att bilda naturreservat i Solbergaskogen och framhålla att det är nationella lagar som styr naturreservatsbildning och att kommunen på egen hand kan bilda naturreservat så länge som Miljöbalkens kriterier uppfylls.

Om SBK:s kommentar gällande åtgärdsplan för Solbergaskogen vill föreningarna framhålla att det å ena sidan är positivt att de som bygger i Solbergaskogen får bekosta åtgärder i åtgärdsplanen för Solbergaskogen, å andra sidan kan det bli otydligt vad som sedan faktiskt konkret har utförts med pengar från byggbolaget. Det finns fördelar i att låta åtgärdsplan för Solbergaskogen vara helt friställd från finansiering av byggbolag. Istället skulle ett antal konkreta ekologiska kompensationsåtgärder få bekostas av byggbolaget som görs utöver det som föreslås i åtgärdsplanen. På så sätt kan den totala förbättringen av Solbergaskogen bli större både ekologisk och socialt.

SBK:s ställningstagande om ”Hälsa och säkerhet” tar upp buller och luftkvalitet. Bullerutredningen har reviderats, vilket är positivt, men SBK kommenterar inte det faktum att Naturskyddsföreningen i sitt yttrande skrev att platsen, enligt Boverkets rekommendationer och eventuellt också länsstyrelsens, inte är lämpad för bostadshus då bullernivåerna är så höga. SBK kommenterar utförligt hur kommunen tekniskt vill dämpa ljudet inomhus/på balkongen, men kommenterar inte att platsen innebär negativ inverkan på människors hälsa

och att människorna även ska vistas utanför huset och då slår bullret in i stor skala. Enligt SBK *har träden mycket liten bullerdämpande effekt, däremot kan deras visuella närvaro göra att bullret upplevs som mindre störande*. Föreningarna vill hänvisa till att det finns forskning på USA:s motsvarighet till SLU som visar att en ordentligt utformad buffert av träd och buskar kan reducera buller med 5-10 decibel eller 50 procent lägre ljudnivå uppfattat av det mänskliga örat. Det finns träd och buskar på aktuell plats i dagsläget men självklart kan detta förbättras så att bullerdämpningen blir större.

Om SBK:s kommentar gällande luftkvalitet vill föreningarna nämna att det var nödvändigt att en luftkvalitetsutredning togs fram, problemet är att den innehåller avgörande brister. SBK hänvisar till luftkvalitetsutredningen och anger *att miljökvalitetsnormerna klaras*, en slutsats som Naturskyddsföreningen funnit starka skäl att ifrågasätta. Granskningen visar snarare att miljökvalitetsnormerna överskrids eller löper risk att överskridas om prognosåret flyttas fram 10-15 år i tiden.

I samrådsyttrandet tar Naturskyddsföreningen upp att träden i planområdet, som i flera fall har en omfångsrik krona, fyller en viktig funktion som luftrenare. SBK kommenterar detta med att *endast några procent lägre halter kan träden vid Månstenen bedömas innebära*. Föreningarna vill påpeka att de träd som står på naturmark inom planområdet är eller har stor potential att bli stora träd med stora trädkronor. Träd med stora trädkronor innebär en stor sammantagen areal barr-/lövyta vilket innebär att dessa träd utgör särskilt viktiga funktioner i stadens luftrening. Med vetskapen att partikelhalterna är rejält höga och förmodligen kommer bli sämre framöver vid E4/E20 är det mycket olämpligt att ta ner träd som redan är, eller håller på att utvecklas till, stora träd. De träd som planteras idag kring huskroppar är betydligt mindre och kommer inte att nå upp till samma reningskapacitet som de träd som avverkas vid Månstenen.

SBK:s ställningstagande om "gator och trafik" tar upp bl.a. antalet parkeringsplatser. Föreningarna anser att SBK bör göra ännu mer med parkeringsplatsens utformning för att undvika avverkningar av träd. Nu föreslås parkeringstalet 0,78 p-platser/lgh, denna siffra bör sänkas till 0,5 så att träd nr. 16, 17, 18 och 26 sparas i södra delen av planområdet.

Luftkvalitet

Föreningarna hänvisar här i huvudsak till den granskning av luftkvalitetsutredningen som Stockholms Naturskyddsförening tagit fram (bifogas yttrandet). Granskningen visar att det finns starka skäl att anta att miljökvalitetsnormerna kommer att överskridas, eller löper risk att överskridas, om prognosåret flyttas fram. En realistisk brasklapp finns i utredningen där det framgår att halterna av PM10 även efter 2015 kommer hålla sig under gränsvärdena för miljökvalitetsnormer *förutsatt att trafikmängden hålls konstant*. Att trafikmängden skulle hålla sig konstant är inte realistiskt, det är snarare så att mycket tyder på att trafikflödet kommer öka rejält. Luftkvalitetsutredningen bör göras om med annat prognosår och större marginaler vad gäller trafikflöden och emissioner från dubbdäck.

Föreningarna har observerat att det i luftkvalitetutredningen under rubriken Exponering för luftföroreningar står att: *Den förändring som sker av bebyggelsen i utbyggnadsalternativet medför inte att människor som vistas i detaljplanområdet utsätts för en ökad exponering av hälsofarliga partiklar jämfört med nuläget*. Meningen ger ett oklart budskap. Bebyggelsen i sig gör inte att luftföroreningarna ökar och om man vistas där utsätts man inte för mer föroreningar än i nuläget. Men om man bygger bostäder där kommer folk att bo där

och det är det ingen som gör idag, alltså kommer fler människor att exponeras för höga luftföroreningshalter.

Naturvärden och sociala värden

Solbergaskogen ska skyddas enligt Miljöbalken som naturreservat anser föreningarna för att förhindra fortsatt exploatering likt den som nu är aktuell. Att nagga i kanten ger litet utbyte av bostäder men förstör för alla de som använder Solbergaskogen. Det stora besöksstrycket i Solbergaskogen utgör ett *allmänintresse* av stor betydelse. Som programmet från 2005 markerade bör ingen fortsatt exploatering ske i Solbergaskogen eftersom det här är ett naturområde med stort upptagningsområde och inkluderar tusentals invånare. Att Solbergaskogen har höga natur- och rekreationsvärden i hela skogen utgör ett starkt skäl att helt lämna denna tätortsnära skog ifred.

I den reviderade konsekvensbeskrivningen från 2013 framgår av en tabell att 64 träd ska avverkas. Mot bakgrund av att planområdet ligger i en skog med lång kontinuitet och höga naturvärden innebär det att en del av en kontext försvinner som tillför viktiga livsmiljöer för Solbergaskogen i stort, inte minst för eklevande arter. Om några decennier kommer de ekar som nu ska avverkas bli så grova att de blir jätteträd. Således bör träden som står inom planområdet även beaktas för hur de utvecklas på sikt och vilken ekologisk funktion de får då. I konsekvensbeskrivningen görs inget resonemang om ekarnas betydelse på sikt vilket är en svaghet. Föreningen håller med konsekvensbeskrivningen om att habitatnätverket för eklevande arter inte faller samman med exploateringen i kv. Månstenen, men anser att ekbeståndet i norra delen av Solbergaskogen är en viktig beståndsdel i nätverket. Exploateringen gör eknätverket mer sårbart, det uppstår sämre abundans, något som inte framkommer i konsekvensbeskrivningen. Sker försämringar av livsmiljöerna för eklevande arter på Solbergaskogens sydsluttning kan ekbeståndet i norra delen av Solbergaskogen vara en tillfällig tillflyktsort.

Något som har förbisetts i konsekvensbeskrivningen är hur ovanlig arten parknål är. Parknålen växer på en stor ek som kommer att avverkas. Enligt vad föreningarna erfar har parknål bara hittats i Sätra. I Artfaktablad om parknål står att relativt många nyfynd har gjorts, men arten har uppenbarligen försvunnit från flera gamla lokaler. Det totala antalet aktuella lokaler är omkring 150. Även om parknålen är rödlistad finns all anledning att förhindra att just denna ek försvinner då arten med all sannolikhet hör till Solbergaskogens mest sällsynta arter. I Artfaktabladet står att hot mot arten är bl.a. avverkning av grova träd såsom i detta aktuella ärende.

Gällande barrskogsfåglar såsom tofsmes, svartmes och talltita har föreningarna funnit att konsekvensbeskrivningen från 2013 ger en märklig förklaring till att ingen känd häckning finns av dessa tre fågelarter i Solbergaskogen: *Att det inte finns någon känd häckning av barrskogsmesar kan bero på att Solbergaskogen ligger relativt isolerat för dessa arter som är känsliga för att röra sig i urbana miljöer.* Föreningarna förväntade sig fler tänkbara förklaringar än denna. Den mest sannolika förklaringen, enligt föreningarna, om att det inte finns någon känd häckning är att det inte gjorts någon ordentlig inventering av fåglar som går inför att studera häckningar i Solbergaskogen. Detta gäller åtminstone tofsmes och svartmes som hörs och ses regelbundet i Solbergaskogen. Talltita är svårare att bedöma. Föreningarna vill påpeka att resonemanget i citatet leder fel därför att det snarare är så att Solbergaskogens isolerade läge talar för att det förekommer häckningar i Solbergaskogen. Eftersom det varje år åtminstone

ses tofsmes och svartmes bör ju häckningar äga rum i Solbergaskogen logiskt sett, eftersom få mesar hittar till skogen utifrån.

Föreningarna har noterat att planförslaget refererar till Den Gröna Promenadstaden. Dock saknas en redovisning om att det i den framgår att Solbergaskogen är utritat som kärnområde, och klassas som ett ekologiskt särskilt betydelsefullt område. Detta stärker argumentationen att kv. Månstenen är fel plats att exploatera på. I Den Gröna Promenadstaden står också att *En utgångspunkt för stadsbyggandet och för all planering, utveckling och skötsel av parker och natur är att upprätthålla eller stärka funktionerna i Stockholms ekologiska infrastruktur.* Ett ambitiöst åtagande som också kräver särskild hänsyn till naturområden med höga natur- och rekreationsvärden som Solbergaskogen.

Detaljplanen strider mot lagar och miljömål

Enligt föreningarna strider detaljplanen mot MB i form av: Kap 1 § 1 (2,3,4), Kap 3 § 1, Kap 3 § 6. Enligt föreningarna strider detaljplanen mot PBL i form av: Kap 1 § 6, Kap 2 § 1, Kap 2 § 2.

Föreningarna anser att detaljplanen strider mot kommunala såväl som nationella miljömål. Detaljplanen strider mot Stockholms stads Miljöprogram - En hållbar användning av mark och vatten. Detaljplanen strider mot de nationella miljömålen Ett rikt växt- och djurliv, En god bebyggd miljö, Frisk luft och Levande skogar.

Formalia

Föreningarna anser att SBK inte ska förlägga utställningar under sommaren då många är bortresta eller inte har möjlighet att tillförsäkra sig planhandlingar. Föreningarna har noterat att reviderade dokument som bullerutredning 2013 och konsekvensbeskrivning 2013 inte lagts upp på SBK:s hemsida utan bara funnits på Tekniska nämndhuset.

Synpunkter inkomna under samråd och utställning som ej tillgodosetts

- Bygg inte vid kv. Månstenen
- Minska byggnadskropparnas bredd
- Gör Solbergaskogen till naturreservat
- Varje träd i området ska ersättas med tre mindre träd i området utöver ett träd per lägenhet som staden alltid lovar
- 1,0 bilplats per lägenhet rekommenderas
- Antalet parkeringsplatser är för högt
- Minsta bredden på gångbana bör vara 2,5 meter

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Här ges ämnesvisa svar på det som inkommit under utställningen samt det i listan ovan.

Luftpartiklar

- Partikelutredningen bör kompletteras med prognostiserade halter för minst år 2030.
- Beräkningen med att antalet bilar med dubbdäck antas minska bör göras med försiktighet då det inte finns beslut om förbud/restriktioner.

- Partikelutredningen bör kompletteras med dygnsmedelvärden för PM10 och kvävedioxid.
- Utred om riksdagens preciseringar av miljökvalitetsmålen kan klaras till år 2020.
- Prognos för hur luftkvaliteten påverkas om byggnationen blir av saknas. Relevanta uppgifter om luftkvaliteten i området saknas i ärendet.
- Motsägelsefullt att tillåta entréer vid Diamantbacken för att tillföra mer liv till gaturummet samtidigt som man inte vill uppmuntra till stadigvarande vistelse pga. höga partikelhalter. Bestämmelserna om hur förgårdsmarken ska utformas rekommenderas.
- Trädens grönska tar emot och renar avgaser från E4/E20.

Stadsbyggnadskontoret beaktar synpunkterna om luftkvalitet och har reviderat den luftkvalitetsutredning som togs fram inför utställningen. I utredningen har nuläget 2015 kompletterats med beräkningar för prognosår 2020 och 2030. Prognostiserade trafikmängder för dessa år har erhållits från Trafikverket. Dubbdäcksanvändningen uppgår idag till 50-60 %. På grund av osäkerheter vad som kommer att ske i framtiden har utredningen med stöd av länsstyrelsen utgått från denna andel. Utredningen visar att miljökvalitetsnormerna klaras för samtliga prognosår. Den planerade bebyggelsen bidrar inte till att försvåra utvärderingen av luftföroreningar. Den förändring som sker av bebyggelsen i utbyggnadsalternativet medför därför inte att människor som vistas i detaljplanområdet utsätts för ökad exponering av hälsofarliga partiklar jämfört med nuläget.

Stadsbyggnadskontoret anser att entrén ska ligga kvar mot Diamantbacken i syfte att förstärka och levandegöra gaturummet, vilket bland annat leder till en ökad trygghetskänsla. Stadigvarande vistelse vid entrén motverkas dels genom att förgårdsmarkens utformning, ca 1,5 meter bred, och dels genom att entrén ligger i norrläge. Användning Lokalgata som tar vid efter förgårdsmarken medger ej stadigvarande vistelse. Stadsbyggnadskontoret anser därför att det inte är nödvändigt att i detalj styra förgårdsmarkens utformning i detaljplanen.

Av partikelutredningen framgår att trädens effekt på nettohalten av partiklar i området är begränsad. Endast några procent lägre halter kan träden vid Månstenen bedömas innebära. Däremot kan vindförhållandena påverkas, vilket gör att halterna ökar nära en trädridå men minskas längre ifrån. En fällning av träd i planområdet bedöms därför ha en marginell effekt på partikelhalterna i området.

Stadsbyggnadskontoret anser att luftkvalitetfrågan är utredd då en utökad luftkvalitetutredning med tre prognosår, med hänsyn till osäkerheter, visar att normerna klaras i samtliga fall.

Buller

- Regeringens riktvärden för trafikbuller, som anges i regeringens proposition, ska följas vid planering av ny bebyggelse.
- Människor ska vistas även utanför huset och då slår bullret in i stor skala.
- Träden och grönskan dämpar bullret. Det finns forskning från USA som visar på detta. Skogen som bullerskydd talar för att all marks ska återställas i det skick de var före arbetena med bergtunneln.
- Det saknas en analys över hur bullret kommer att sprida sig mot befintliga bostäder i området.

Trafikbullerutredningen som har tagits fram visar att alla lägenheter och uteplatser uppfyller utomhuskrav enligt Stockholmsmodellen, vilket beskrivs i samrådsredogörelsen. Stockholmsmodellen togs fram gemensamt av staden och länsstyrelsen på grundval av Prop 1996/97:53 om riktvärden för trafikbuller och byggande av bostäder. Enligt stockholmsmodellen ska minst hälften av boningsrummen i varje lägenhet ha högst 55 dB(A) ekvivalent ljudnivå utanför fönster. Minst en balkong/uteplats till varje bostad eller gemensam uteplats ska utföras så att de utsätts för högst 55 dB(A) ekvivalent ljudnivå och högst 70 dB(A) maximal ljudnivå. Den föreslagna bebyggelsen vid kv. Månstenen klarar 55 dB(A) utanför fönster mot gården genom att vissa lägenheter får delvis glasad balkong, vilket är en accepterad åtgärd. De högsta ljudnivåerna i förslaget är mot gården, medan flertalet lägenheter beräknas få 55 dB(A) eller lägre utanför fönster mot gatan. Med andra planlösningar vid genomförandet av detaljplanen skulle därför fler lägenheter kunna klara ljudkraven utan delvis inglasad balkong. Större delen av gården får ekvivalenta nivåer lägre än 55 dB(A) och delar av gården närmast fasad får lägre än 50 dB(A). De maximala ljudnivåerna understiger 70 dB(A) på större delen av gården. Boende som vistas utanför huset kommer således inte att vara utsatta för ljudnivåer som överstiger riktvärdena.

Stadsbyggnadskontoret vill återigen framhålla att träd har en mycket liten bullerdämpande effekt. För att kunna reducera bullernivåer med träd och buskar, enligt den forskning i USA som hänvisas till, ska dessa planteras så nära bullerkällan och så tätt som möjligt. Träd med tätt lövverk är bäst, och helst ska tätheten finnas från mark till trädkrona, vilket gör att man även bör plantera träd av olika höjd kompletterat med busk- och gräsväxter. För bästa effekt bör växtlighet som har bladverk året runt väljas. Om träd ska kunna dämpa bullernivåerna vid aktuellt planområde måste dessa planteras i anslutning E4/E20. Att behålla träden inom planområdet och komplettera med nya vid kv. Månstenen har ingen nämnvärd bullerdämpande effekt.

Enligt bullerutredningen innebär den föreslagna bebyggelsen att befintlig bebyggelse inom kv Månstenen får ca 1dB(A) lägre ekvivalent ljudnivå vid fasad jämfört med idag. Detta är knappt märkbart för det mänskliga örat.

Naturmiljö

- Bygg inte i kv. Månstenen utan bevara Solbergaskogen som en urskog.
- I planhandlingen nämns inte att Solbergaskogen i Den gröna promenadstaden klassas som ett särskilt värdefullt område och utgör ett kärnområde.
- Viktiga ersättningsträd för eklevande arter finns som inte kan ersättas om de fälls, vilket hotar hela skogens flora och fauna.
- I konsekvensbeskrivningen förs inget resonemang om ekarnas betydelse på sikt. Det framkommer inte att exploateringen gör eknätverket mer sårbart.
- I konsekvensbeskrivningen nämns inte hur ovanlig arten parknål är.
- En leklokal för grodor och salamandrar inom planområdet kommer sannolikt tömmas på vatten om byggnationen blir av.
- Bilda ett kommunalt naturreservat av Solbergaskogen. Nuvarande miljöprogram skriver att områden med högt värde bör skyddas, t.ex. med skyddsinstrument i Miljöbalken, alltså naturreservat. Solbergaskogen har högt värde både ekologiskt, socialt och kulturellt.
- Ett hundrastområde som planeras av stadsdelsnämnden försvinner om planen genomförs.
- Frågan om grönkompensation bör utredas vidare. Att inte koppla ihop exploateringar med åtgärdsplanen för Solbergaskogen har fördelar.

I Den gröna promenadstaden utpekas Solbergaskogen som en livsmiljö för skyddsvärda arter, inte ett kärnområde, och som en del av Stockholms ekologiska infrastruktur och därmed ett ekologiskt särskilt betydelsefullt område. Detta framkommer mycket riktigt inte i planbeskrivningen. Däremot står att Solbergaskogen besitter ett högt ekologiskt värde och det redogörs för varför detta består, både i planbeskrivningen och i konsekvensbeskrivningen avseende landskapsbild, rekreation och ekologi.

I ovan nämnda konsekvensbeskrivning står att habitatnätverket för eklevande arter bör kunna fungera även i fortsättningen eftersom det framförallt är ekområdena på sydslutningen av Solbergaskogen som är viktiga för förbindelsen till Hägerstensåsen. Borttagandet av ekar inom planområdet bedöms inte hota hela skogens flora och fauna. De slutsatser som framkommer i konsekvensanalysen gör att stadsbyggnadskontoret bedömer att ett genomförande av detaljplanen inte har sådana negativa konsekvenser för Solbergaskogen att planarbetet bör avbrytas.

Det är korrekt att det i konsekvensbeskrivningen inte nämns hur ovanlig parknålen är, men det framkommer att den är rödlistad, och att det ses som en negativ konsekvens att den försvinner. Enligt konsekvensbeskrivningen finns inga lekplatser för groda eller vattensalamander inom eller utanför planområdet som kan skadas om planen genomförs. Det kärr utanför planområdet som är en väl använd leklokal påverkas inte.

Det finns för närvarande inte något uppdrag från kommunfullmäktige om att utreda naturreservat för Solbergaskogen. Staden har hittills inte utrett naturreservat för områden som är mindre än 60 hektar, om de inte har naturvärden av riksintresse eller är av stor betydelse för stockholmsregionens grönsstruktur. Solbergaskogen är ca 30 hektar och har i första hand lokal betydelse.

Hundrastområdet som stadsdelsförvaltningen planerar invid planområdet har varit uppe för diskussion mellan stadsdelsförvaltningen och exploateringskontoret. Exploateringskontoret har samtyckt men påpekat att hundrastområdet enbart kommer att kunna finnas under en begränsad period fram till dess detaljplanen för område vid kv. Månstenen vunnit laga kraft.

I och med att Solberga kompletteras med många nya bostäder tar exploateringskontoret fram en åtgärdsplan för Solbergaskogen med syfte att stärka de rekreativa och ekologiska värdena i Solbergaskogen. Medel för grönkompensation från aktuell detaljplan kommer att användas för att genomföra åtgärder som föreslås i denna åtgärdsplan. Stadsbyggnadskontoret har inte rådighet över frågan utan åtgärder tas fram i samråd mellan stadsdelsförvaltningen och exploateringskontoret. Åtgärdsplanen ska också studera om ytterligare plantering eller andra åtgärder ska göras på de ytor som återställts efter kraftledning. Kontoret bedömer det inte vara rimligt att ersätta varje nedtaget träd med tre nya, utöver ett träd per lägenhet. Denna fråga kommer att diskuteras i samband med åtgärdsplanen och grönkompensationen från detaljplanen.

Tillgänglighet

- Den föreslagna bebyggelsen gör att boende, besökare och vilda djur stängs ute från denna del av skogen. Den ingång som finns ligger mellan hus med bostadsrätter kommer att upplevas som privat tomtmark.
- De barn som bor i området kommer inte att få tillgång till denna del av skogen utan att behöva ta sig längre bort.

De nya husen kommer leda till en viss privatisering av marken vid denna del av Solbergaskogen. Detaljplanen har dock utformats för att minimera detta genom att naturmarkspartiet i korsningen Diamantbacken/Kristallvägen bevaras som allmän plats (natur), att gränsen för kvartersmark (bostadsändamål) ges en snäv avgränsning, och att kopplingen upp i Solbergaskogen blir allmän plats (natur). Inför utställningen utökades dessutom naturmarksområdena inom detaljplanen samtidigt som kvartersmarksgränsen mot Solbergaskogen minskade något. Solbergaborna och annan allmänhet kommer även i fortsättningen att ha fullt tillträde till skogen via inspektionsvägen.

Trafik

- Att bygga här är inte kollektivtrafiknära. I tjänstemannautlåtet utgås från fågelvägen till Älvsjö station och Telefonplan. Det är bättre att satsa på tätare busstrafik än fler parkeringar per bostad.
- Anmärkningsvärt med en så stor del parkering per bostad. Även om ett parkeringsgarage byggs riskerar den redan katastrofala parkeringssituationen att förvärras.
- Parkeringstalet bör sänkas till 0,5 plats/lgh för att möjliggöra att träd 16-18 samt 26 kan sparas.
- Trafiken kommer att öka i ett område som redan är hårt belastat av trafik. Trafiken, särskilt kollektivtrafiken, på Folkparksvägen är redan hårt drabbad av det pågående bygget av cykelbanor.

De avstånd från planområdet till Telefonplans tunnelbanestation och Älvsjö pendeltågsstation är inte mätta fågelvägen utan är verkliga avstånd på mark.

I planförslaget är parkeringstalet 0,78 platser per lägenhet. En avvägning har gjorts mellan bevarande av natur och ett större antal parkeringsplatser. Parkeringstalet har även vägts mot områdets läge med närhet till kollektivtrafik. Stadsbyggnadskontoret välkomnar tätare busstrafik, men har inte rådighet över frågan.

Även om parkeringstalet sänks till 0,5 plats/lgh kommer träd 16-18 samt 26 inte att kunna sparas eftersom deras trädkronor berörs av själva bostadshuset och inte enbart garaget.

Stadsbyggnadskontoret anser inte att gångbanan ska breddas till 2,5 meter. Det strider mot stadsbyggnadskontorets ambition, som under hela projektet varit att bevara skogen i så stor utsträckning som möjligt. En breddning av gångbanan skulle innebära att byggnaderna behöver flyttas ytterligare ca 1 meter mot skogen. Kontorets bedömning är därför att det är mer angeläget att bevara naturmark än att bredda gångbanan.

Utbyggnaden av cykelbana längs Folkparksvägen beräknas vara klar i november 2013. Därefter bör framkomligheten förbättras.

Gestaltning

- Minska byggnadskropparnas bredd

Det faktum att husen är något bredare kommer inte att vara märkbart i någon större omfattning när man befinner sig på plats, däremot syns skillnaden relativt väl på en plankarta. Kontoret anser inte att bredden påverkar kulturmiljön negativt.

Översiktsplaner och program

- Planområdet ligger inte i det stråk som finns planlagt i ÖP99 eller i Promenadstaden utan i naturmark som ska bevaras. Planen strider mot båda översiktsplanerna. Varför inleder inte staden exploatering som inryms inom gällande översiktsplan?
- Det är en brist att endast det i Promenadstaden som stödjer en byggnation nämns, inte det som talar emot.
- Det står att programmet från 2005 inte längre gäller då den är en mandatperiod gammal. När och var togs detta beslut inom Stockholms stad?

Stadsbyggnadskontoret svarar till största delen som i samrådsredogörelsen; Översiktsplanen är inte ett juridiskt bindande dokument utan utgör en vägledning för hur kommunens markanvändning. Kontoret är medvetet om att planförslaget inte överensstämmer med ÖP99, och inte heller programmet från 2005. Föreliggande detaljplan genomförs med stöd i Promenadstaden – gällande översiktsplan för Stockholm. Planförslaget är förenligt med denna, bland annat genom strategi 4 -främja en levande stadsmiljö i hela staden. Strategin syftar bland annat till att verka för en god närmiljö runt befintliga och nya bostäder, komplettera befintlig bebyggelse i goda kollektivtrafiklägen och prioritera förändringar som innebär att marken utnyttjas så effektivt som möjligt. Att området är markerat som parkmark visar enbart dagens användning av marken. I markanvändningarnas gränsområden finns möjligheten till ändring av markanvändning, om så anses lämpligt. Eftersom förslaget till detaljplan strider mot ÖP99, som gällde då beslut om att påbörja planarbete togs, kommer beslut om godkännande att ske i stadsbyggnadsnämnden för att sedan antas av kommunfullmäktige, om majoriteten där är för ett sådant beslut.

Ett program görs för att visa kommunens intentioner inom ett begränsat område, och godkänns av stadsbyggnadsnämnden eller av kommunfullmäktige. Programmet är inte, som en detaljplan, ett juridiskt bindande dokument. Programmet för Solberga är över en mandatperiod gammal och de sista platserna som pekas ut för bebyggelse i programmet för Solberga från 2005 håller på att planläggas. Stadsbyggnadskontoret anser därmed att programmet kan anses förverkligat.

Formalia

- Beredningen av ärendet har varit minst sagt tveksam genom att man beslutat anvisa mark, som man lovat återställa, med motiveringen att marken blivit ianspråktagen.
- Att ha remisstid över sommaren då många inte är hemma är odemokratiskt.
- Detaljplanen bryter mot MB kap 1 § 1 (2,3,4), kap 3 §§ 1 och 6 och PBL kap 1 § 6, kap 2 §§ 1 och 2 samt kommunala och nationella miljömål.

Behovet av nya bostäder är idag stort i Stockholm, och kommer även fortsättningsvis vara stort. Enligt Promenadstaden beräknas Stockholms befolkning öka till en miljon fram till år 2024. En av stadens stora utmaningar är att få fram bostäder som kan möta upp befolkningsökningen. Mot bakgrund av detta lät exploateringskontoret markanvisa området invid kv. Månstenen. Exploateringskontoret och stadsbyggnadskontoret har gjort bedömningen, utifrån de utredningar som gjorts, att aktuellt område är möjligt att exploatera måttligt utan att naturmiljön påverkas negativt. Stadsbyggnadskontoret beklagar om det av de boende upplevs som ett svek att markanvisa mark som man sagt ska återställas. Kontoret vill även framföra att marken har återställts, även om vissa brister finns kring åtgärderna. Förslag till ytterligare åtgärder tas nu fram,

bland annat i området kring tunnelmynningen vid Diamantbacken och vid Kontrollvägen. Ansvar i denna fråga ligger hos exploateringskontoret.

Utställningen var förlängd till sex veckor istället för fyra, just eftersom det var sommar då många har ledigt och kanske är bortresta.

Ett genomförande av detaljplanen bedöms inte påverka naturmiljön eller den biologiska mångfalden i negativ riktning, sett i ett större sammanhang, inte heller bedöms genomförandet vara ett hot mot en ekologisk långsiktigt god husållning. Den framtagna konsekvensbeskrivningen visar på detta. Kontoret menar därmed att den föreslagna detaljplanen inte strider mot de delar av Miljöbalken som åberopas. Detsamma gäller för Plan- och bygglagen kap 2 §§ 1 och 2. Kontoret vill understryka att hänsyn har tagits både till enskilda och allmänna intressen i framtagandet av detaljplanen. Stor möda har lagts vid placering av bebyggelsen för att tillse att så många träd som möjligt ska kunna stå kvar, utan att minska exploateringen så mycket att den inte blir ekonomiskt försvarbar. Att allmänheten även fortsättningsvis ska ha tillgänglighet till Solbergaskogen är av stor vikt, något som säkerställs i detaljplanen. Stadsbyggnadskontoret har gjort bedömningen att förslaget till detaljplan inte strider mot de kommunala och nationella miljömålen. Till grund för denna bedömning ligger konsekvensanalysen avseende landskapsbild, rekreation och ekologi samt buller- och luftkvalitetutredningarna.

Övrigt

- Att bygga här är att tillgodose ett litet särintresse för 61 bostadsrättsinnehavare. Ett fåtal personer prioriteras av staden jämfört med de tusentals som behöver skogen för rekreation.
- Det finns gott om mark som frigjordes på andra ställen i stadsdelen längs luftledningen då den lades i bergtunnel, mark som ligger längre från E4/E20 och närmare skolor och annan service.

Stadsbyggnadskontoret ser det inte som ett särintresse att ta fram en detaljplan som möjliggör nya bostäder. Stockholm och dess grannkommuner växer kraftigt, vilket är positivt för hela regionens utveckling, men det innebär också att behovet av att få fram nya lägenheter är stort. Redan idag är bristen på lägenheter stor vilket bland annat minskar möjligheten för människor att flytta till regionen. Bristen på lägenheter sätter hinder för studenter och andra ungdomar att finna ett boende, möjligheten att göra en bostadskarriär vid förändrade familjesituationer försvåras. Mycket av detta kan lösas genom att producera fler lägenheter. Att hitta lämpliga platser för nya bostäder ser kontoret därför som ett allmänt intresse.

De områden längs den tidigare kraftledningen i stadsdelen som har ansetts lämpliga för exploatering har redan planlagts, eller är under planläggning. Det gäller ny bebyggelse vid Rubinvägen samt ny bebyggelse vid Solberga bollplan, där även en ny idrottsplan tillkommer i det f.d ledningsstråket.

Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställnings- tagande

Nedgrävningen av kraftledningen har varit positivt för hela Solberga. En ekonomisk förutsättning för projektet har dock varit att exploatera lämplig mark inom det område där ledningarna gick. Kraftledningen gick tidigare över planområdet vid kv. Månstenen. Nedgrävningen av kraftledningen inom detta område innebar även ett ingrepp i naturmiljön, som till stor del återställts även om det inte ser ut som tidigare. Stadsbyggnadskontoret finner det motiverat att exploatera vid kv. Månstenen, dels med tanke på grundförutsättningen för själva nedgrävningen av kraftledningen, och dels eftersom området ligger i utkanten av Solbergaskogen i direkt anslutning till befintlig bebyggelse. Den förlust av naturmark som ett genomförande av detaljplanen innebär leder vid aktuellt planområdet inte till sådana konsekvenser för naturmiljö, djurliv och boende som motiverar att avbryta planläggningen. Konsekvenserna måste vägas mot det faktum att ca 60 lägenheter tillkommer som, sammanvägt med andra närliggande projekt, kan bidra till möjligheten att upprätthålla närservice och utöka underlaget för kollektivtrafik.

Efter utställningen har luftkvalitetutredningen reviderats och utgår nu från prognostiserade trafikflöden år 2015, 2020 och 2030. Inkomna synpunkter har gjort gällande att partikelhalterna med dessa framtida flöden skulle komma att överstiga gränsvärdena. Den reviderade utredningen visar dock att gränsvärdena klaras även med de framtida flödena.

Kontoret anser att förslaget till bebyggelse är väl genomarbetat när det gäller placering, volym och gestaltning. Placeringen gör att flera värdefulla ekar och tallar kan bevaras, och att kopplingen mellan befintlig bebyggelse och Solbergaskogen upprätthålls både visuellt och fysiskt. Den föreslagna gestaltningen har väl anpassats till Solbergas kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljö.

Kontoret föreslår att förslaget till detaljplan godkännas och översänds till kommunfullmäktige för antagande.

Susanne Werlinder
planchef

Per Anders Olsson
planarkitekt